

Bruk av forfatterarkiv i litteraturforskning

Arkivarforeningens vårseminar 2025

Kristian Lødemel Sandberg og Kamilla Aslaksen

Arkiv og litteraturkonferanse INN 2025

Materialitet og nordisk litt

Nordisk litteratur ved HINN inviterer til en konferanse
27.–28. september 2023.

27.–28.	Sted Hamar	Type Konferanser og seminarer
---------	---------------	----------------------------------

De siste tiårene har vi sett to «vendinger» i humaniora som synes både sammenvevde og vedvarende, nemlig interessen for det materielle og for arkivet. Vi inviterer til en konferanse der arkivet og det materielle danner innfallsvinkler for utforskning av nordisk litteratur. Vi er interessert i litteraturbegrepet generelt, men særlig hvordan nordiske tekster kan ses i lys av, eller som en del av, arkivet og materialiteten. Forfattere i de nordiske landene har etterlatt seg brev-, bok-, kart- og fotosamlinger, men også gjenstander, bygninger og eiendommer. Noen samlinger er katalogisert, digitalisert, blitt museer, og er gjenstand for forskning og debatt. Andre er glemt, eller har bare aldri blitt utforsket eller systematisert. Hvilke sammenhenger finnes mellom disse uensartede samlingene og utforskningen av litteratur?

Konferansens siktemål er å bringe arkivet, det materielle og/eller en kombinasjon av disse inn i tolkninger av nordiske tekster. Vi ønsker også velkommen teoretiske og metodiske bidrag til hvordan arkivet og det materielle kan bringe litteraturforskningen videre. Hvilke muligheter og begrensinger danner arkivet for forskningen på litteratur? Hva er det materielle ved tekster og hvordan kan begreper om det materielle bidra til forståelsen av tekster? Hva er «arkiv» i litteraturfaglig sammenheng: Er arkiver samlinger av dokumenter, tekster eller gjenstander, eller er de også noe annet? Hvilke muligheter har digitale arkiver og de

Arkiv, materialitet og nordisk litteratur

Hamar september 2023

- 18 foredrag inkludert invitert foredragsholder Christian Benne (KU)
- Fem av disse representert i *Norsk arkivforum 2025*:
 - Anne Mari Neple
 - Christian Benne
 - Ståle Dingstad
 - Kristian Sandberg
 - Kamilla Aslaksen

Forfatterarkivet

- privatarkiv
 - personarkiv
- «Nachlass», dvs. etterlatte papirer

Forfatterarkivet

- verkmanuskript, brev, livsdokument, samlinger
- forfatterprinsippet
 - «forskellige materialer, der alle relaterer til forfatteren»
- Wilhelm Dilthey: «das Atem des Dichters»

(Heitmann, 2021, s. 203)

Sig; at vort Land har løst tilbage af skattemidlerne som
jeg løst tilbage blandt mine frændes og Venners
Kjære vi at jeg frelser mine Løbskøbe at.

Als das Lager ^{war} das Lager war und fühlte sich wie ein Kind.

Og dog ~~the~~^{man} felt, at times, painful & humiliating of Deane's thoughtless-
ness, at instig. of Societists, and at offending his

La 1^a est profane, la 2^e est Citoyenne. Ouvrez le second et le

alors pourait son personnel n'aurait aucun doute
pour sa fin de l'Offensive pour le jour de la place

[illegible]

W. Mass. Jan. 21st 1862

und ist ferner ausschließlich Fortsetzung.

as far as his his own manly part of the subject
his own "Society", and as a result of the "Society"
which is the result of the "Society" of the "Society"
which is the result of the "Society" of the "Society"

malat. Jem som
 sig till sista följande sin tillgångs Användning
 för Andra af de många vännar som varit, att alla
 berödda på en Wiforfsättning. att vinnas i sinas illa
 vinnas för en Wiforfsättning, men en Wiforfsättning
 tillas illa, om som var allting på ganska, för en som
 en vinnas, att det Fästlagsskapet för en de bär
 öfver en ligga på ganska för en de bär
 att den som Wiforfsättning

Kamilla Aslaksen:

Camilla Colletts (1813–1895) arkiv og norsk litteraturforskning

Colletts arkiv og norsk litteraturforskning

- Spør hva vi mener vi når vi snakker om Camilla Colletts arkiv
- Kartlegger arkivets omfang, innhold og kulturhistoriske og materielle kvaliteter
- Undersøker hvordan arkivet er blitt opprettet, forvaltet og formidlet
- Belyser hvordan arkivet etter Collett har bidratt til å forme fortellingene og forestillingene om en av Norges viktigste stemmer
- Viser hvordan både tilgjengeliggjøring og manglende tilgjengeliggjøring av arkivdokumenter har preget bildet av Camilla Collett og hennes tid

Hvordan undersøke arkivets liv?

- «Camilla Colletts arkiv» som *totalen av kjente dokumenter skrevet med Colletts håndskrift uavhengig av proveniens og oppbevaringssted*
- Undersøke og forstå arkivbevarende interaksjoner i romtid
- Douglas' (2018) fem typer skapere av arkivet:
 1. arkivets oppretter, gjerne forfatteren
 2. ulike fellesskap forfatteren tilhørte
 3. arkivets rettighetsforvaltere (andre enn arkivaren)
 4. arkivaren
 5. aktører som skaper arkivet gjennom forskning og formidling i et større kretsløp.

Funn: Omfang

- Totalen av arkivdokumenter etter Collett: ca. 1230 brev og dagbøker
- Omfatter Colletts utveksling med et stort nettverk aktører, både svært kjente og mindre kjente. Mottakere og omtalte personer spenner fra politikere, forfattere, kulturpersonligheter og forleggere til personer i hennes nærmeste krets.

Funn: Publisering

Camilla Colletts arkiv har hovedsakelig vært publisert i to perioder:

1. 1920- og 1930-tallet (Leiv og Inger Amundsen)
2. Etter år 2000 ca. 170 brev fram til 1864 (forskningsbibliotekar Mette Witting)

Etter 2021 har det vært stopp i publiseringen, og kun 430 av de 1230 dokumentene i Colletts arkiv er tilgjengeliggjort for forskere og publikum.

Mesteparten av brevene fra 1860-tallet og fremover, som kunne gitt dypere innsikt i Colletts modne liv, forfatterskap og nettverk er forblitt upublisert.

Funn: Litteraturforskningen

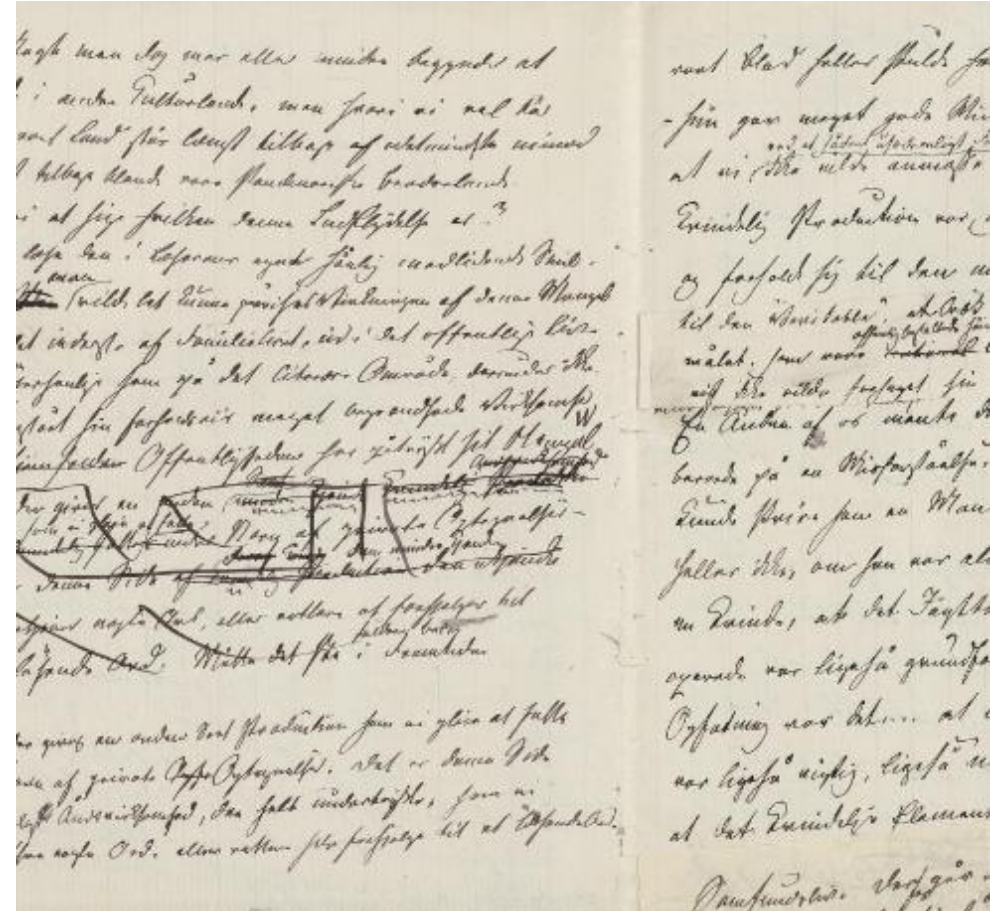
Publisering fra arkivet førte til omskriving av litteraturhistorien:

- Elster (1924): romanen «Amtmannens døtre» (1855) er Colletts hovedverk
 - Elster (1934): de nylig publiserte dagbøkene er Colletts hovedverk
 - Frem til 1970-tallet konsensus om dagbøkens høye litterære verdi
-
- Fra midten av 1970-tallet får arkivet liten oppmerksomhet i litteraturhistoriene.
 - Eks: Engelstad et al. (1988) nevner knapt arkivdokumentene.

Hvorfor er ikke Colletts arkiv tilgjengeliggjort?

Fant samspill av

- materielle hindringer
- ressurstilgang/økonomi
- skiftende akademiske trender
- forskeres personlige preferanser
- generell nedprioritering av kvinnelige forfattere
- Collets vanskelig gotiske håndskrift (manglende transkribering)

Veien videre

- Collett ønsket selv at hennes etterlatte tekster skulle bli lest
- Forskere og publikum fortjener tilgang til arkivdokumentene fra Colletts modne liv og forfatterskap
- Det er på høy tid at arkivet etter en av Norges viktigste intellektuelle blir fullt ut tilgjengelig!

Foto Robert Collett april 1893

Kristian Sandberg Kart i forfatterarkivet?

iNN Universitetet
i Innlandet

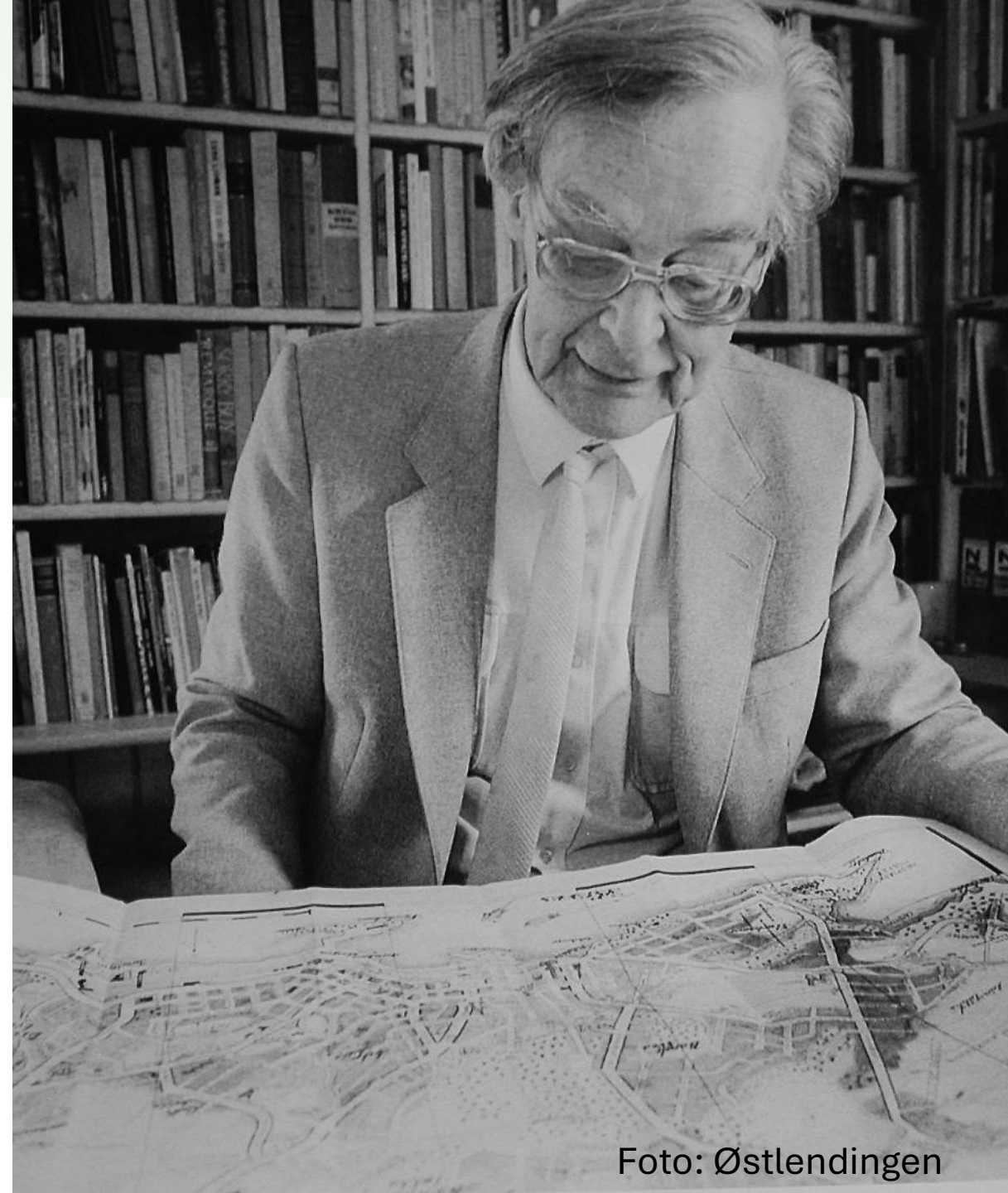

Foto: Østlendingen

Arkiv etter Jacobsen

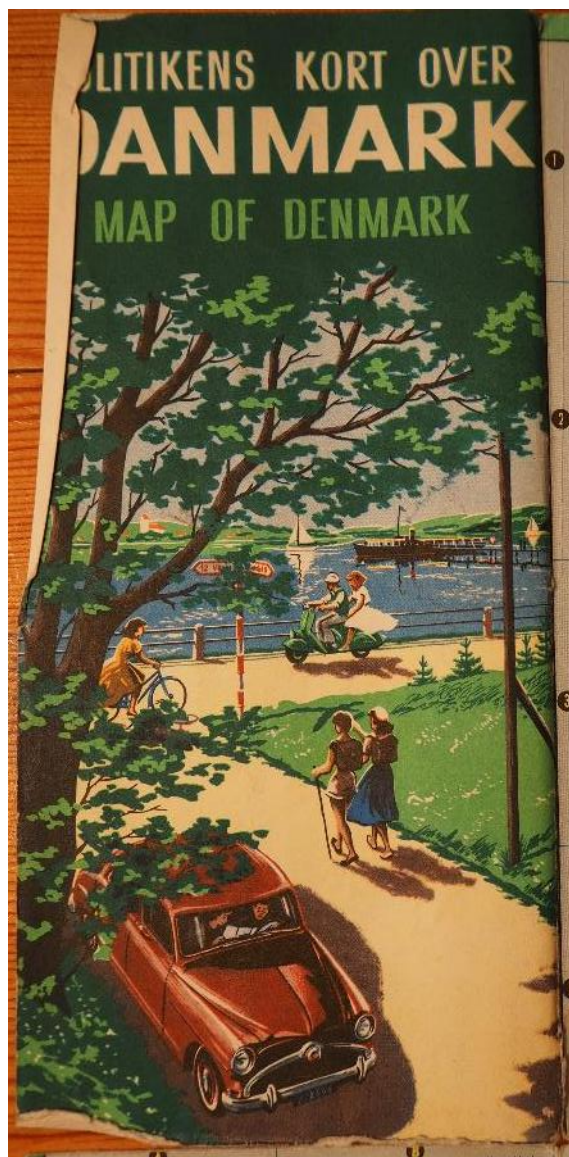
- I handskriftsamlinga til Nasjonalbiblioteket (frå 2007)
 - Ms.fol. 4263
 - notathefte og manuskript til diktsamlingar
- Ved Statsarkivet i Hamar (frå 2024)
 - fleire manuskript og notatbøker
 - brevveksling, private dokument, kalendrar, fotoalbum og scrapbooks m.m.
- I «forfattarheimen» Skappels gate 2 på Hamar
 - boksamlinga
 - kartsamlinga

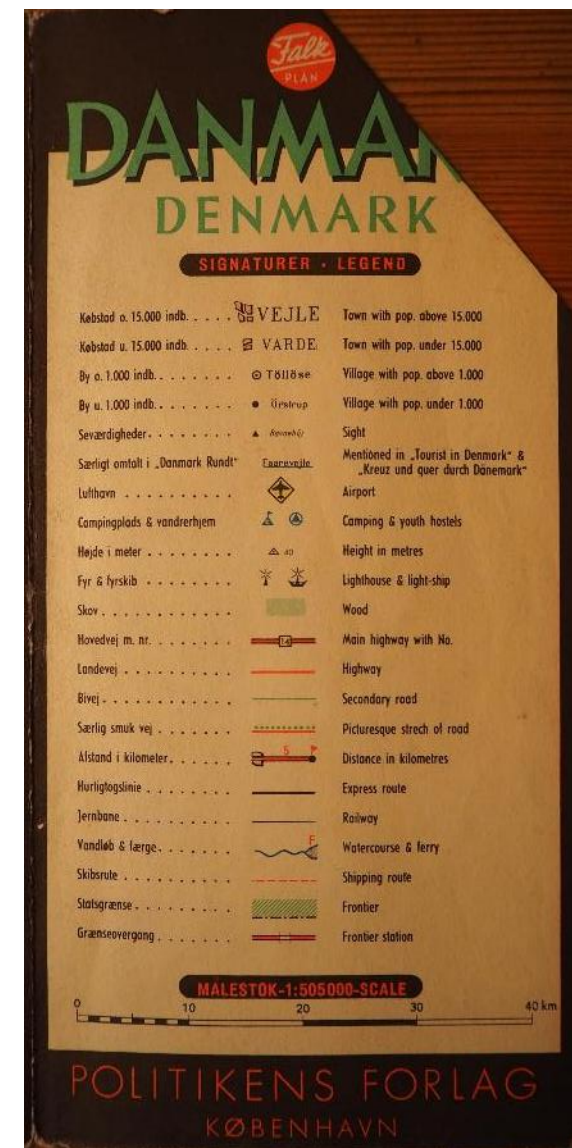
«Jo, jeg reiser litt hver kveld på mine kart. Jeg går til sengs med en bunke kart; – jeg har mange av dem –. Det kan også bli dikt av kart, de er en slags kontakt med en annen og mere fengslende verden» (Brev til Bodil og Finn Strømsted, mars 1968)

Tre hovudpoeng

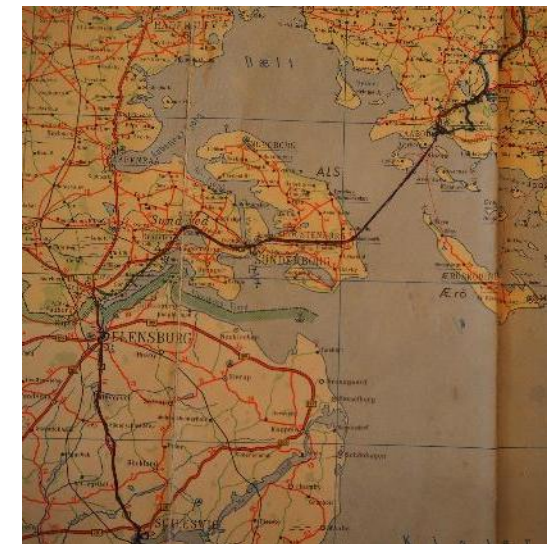
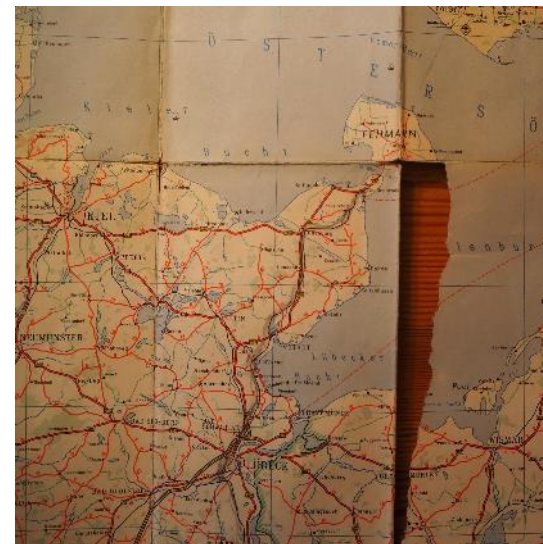
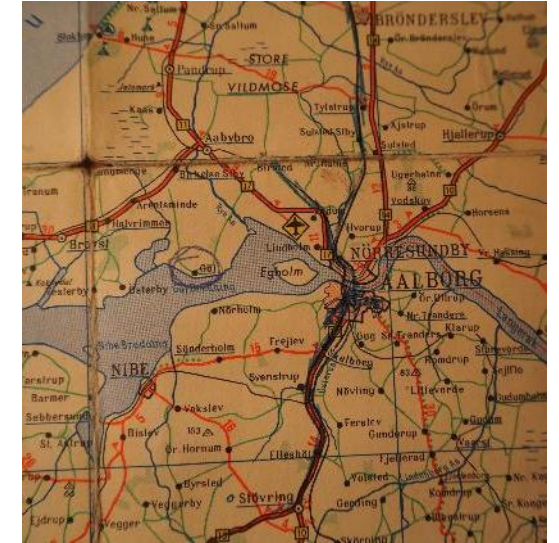
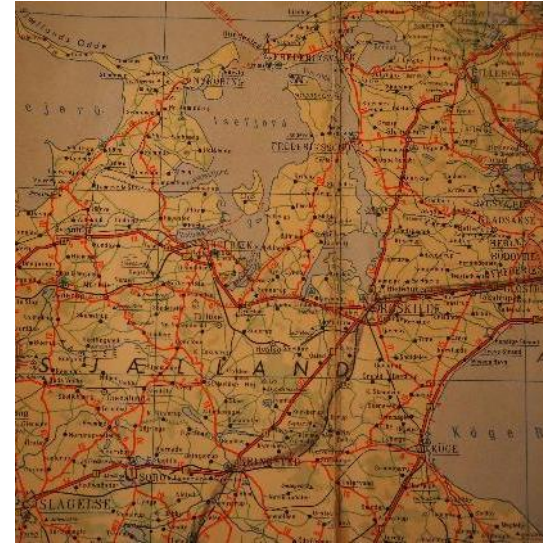
- Kartsamlinga er enno ikkje katalogisert eller arkivert, men installert som del av «forfattarheimen» til Jacobsen, saman med boksamlinga hans
- Kartsamlinga bør vurderast som kulturhistoriske gjenstandar på same måte som ei boksamling, noko som gjer at kartsamlinga høyrer til «forfattararkivet» etter Jacobsen og er verdt å takast vare på for ettertida
- Eit materielt perspektiv på kartet som gjenstand gir både biografisk informasjon og fører til nye lese måtar av Jacobsens dikt

TO DANMARKSKART

Reiseruter

Boksamling vs kartsamling

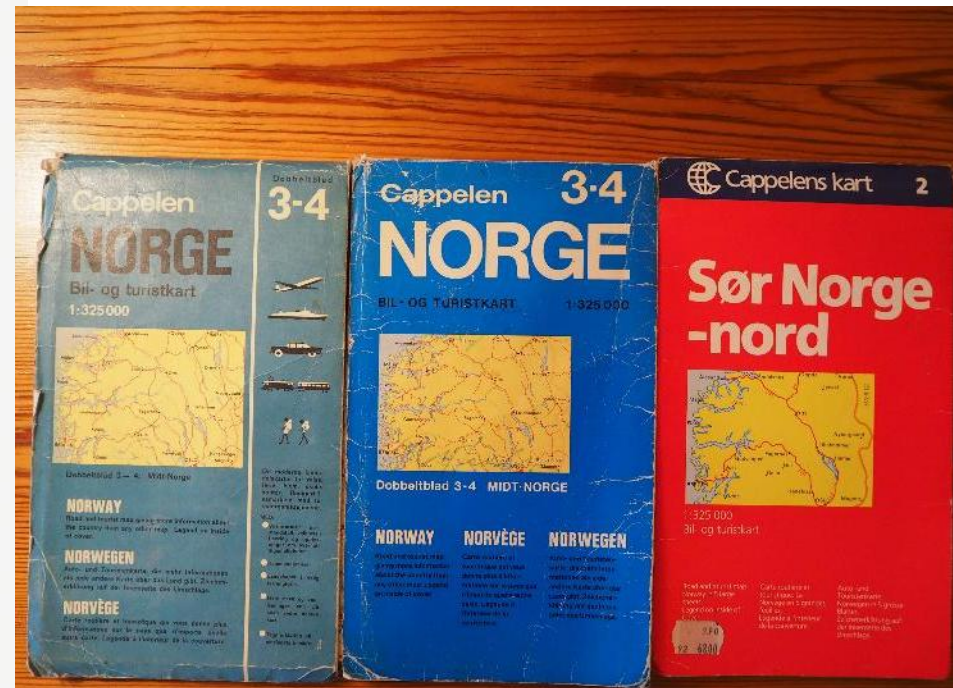
Jacobsen fekk *Dikt i samling* av Olav H. Hauge med helsing frå forfattaren, to år før diktet «Hallingskeid» kom i *Pusteøvelse* i 1975.

«Til Rolf Jacobsen og frue, med hjarteleg takk for 2. mai 1973»

Hallingskeid

Ut og inn av tunnellene,
tilslutt en som er lang nok
til at du kan speile ansiktet ditt i fjellveggen
midt mellom såpeannonsene og banksparingen
og tenke over ditt liv og dine forsømmelser,
til lyset kommer igjen som en smerte mot øynene
og forteller at du er inne i en annen dal
enn hva du trodde først og bak et annet fjell,
helt anderledes enn det du hadde tenkt,
eftersom alt med økende hast forvandles
til det motsatte av hva vi venter på,
til baksider, ur og stenrøys, ødsligheter

av verdensdimensjoner, månelandskaper
er det vi ser bre seg ut ved Reinunga og Såta,
isglitrende breer som siler ned i en dal, dypt,
svimlende glaner vi ned gjennom skyene, plutselig et hus,
dukkesmått, for mennesker, veier som sytråd,
et utsnitt av levende bindevev mens hjulene her,
tamtaratam-tamtaratam, smatrer som mitraljøseld
og vognen sover, hodene nikker i takt
bak avisoverskrifter og bilder av fjerne katastrofer
og lyset slukkes og kommer igjen
som solgitre og skyggehuller, vi er flyttet
over i ennu en dal, tåkelagt
og med glimt av is
som en ny slags jord, en ny slags frykt,
en ny slags undring og fortapelse,
– litt sent nå, kan du si, å våkne opp
til nye avsindige morgener og kjøpe nye billetter
og stige av på en stasjon hvor ingenting er kjent
og alle snur seg etter deg med trette øyne
– er han en av våre eller skal vi hate ham
her i vår nye verden av kraftmaster og stenblokker
og hvor det mørkner og lysner vekselvis i skift
som om de ennu ikke har bestemt seg, skjønt nu haster det
for vi nærmer oss vannskillet, minutt for minutt
stiger vi stadig oppover mellom ustanselige fjell,

Hallingskeid

Ut og inn av tunnellene,
tilslutt en som er lang nok
til at du kan speile ansiktet ditt i fjellveggen
midt mellom såpeannonsene og banksparingen
og tenke over ditt liv og dine forsømmelser,
til lyset kommer igjen som en smerte mot øynene
og forteller at du er inne i en annen dal
enn hva du trodde først og bak et annet fjell,
helt anderledes enn det du hadde tenkt,
eftersom alt med økende hast forvandles
til det motsatte av hva vi venter på,
til baksider, ur og stenrøys, ødsligheter

av verdensdimensjoner, månelandskaper
er det vi ser bre seg ut ved Reinunga og Såta,
isglitrende breer som siler ned i en dal, dypt,
svimlende glaner vi ned gjennom skyene, plutselig et hus,
dukkesmått, for mennesker, veier som sytråd,
et utsnitt av levende bindevev mens hjulene her,
tamtaratam-tamtaratam, smatrer som mitraljøseld
og vognen sover, hodene nikker i takt
bak avisoverskrifter og bilder av fjerne katastrofer
og lyset slukkes og kommer igjen
som solgitre og skyggehuller, vi er flyttet
over i ennu en dal, tåkelagt
og med glimt av is
som en ny slags jord, en ny slags frykt,
en ny slags undring og fortapelse,
– litt sent nå, kan du si, å våkne opp
til nye avsendige morgener og kjøpe nye billetter
og stige av på en stasjon hvor ingenting er kjent
og alle snur seg etter deg med trette øyne
– er han en av våre eller skal vi hate ham
her i vår nye verden av kraftmaster og stenblokker
og hvor det mørkner og lysner vekselvis i skift
som om de ennu ikke har bestemt seg, skjønt nu haster det
for vi nærmer oss vannskillet, minutt for minutt
stiger vi stadig oppover mellom ustanselige fjell,
ut og inn gjennom mørket til bremsene skriker

Kartsamlinga som bevaringsverdig

- Motinnvendingar mot forfattararkiv
 - ei uhyrleg papirmengd (Dilthey, 1970, s. 4, 15)
- Kartverket har digitalisert store mengder historiske kart
- Ei kartsamling er særeigen ved samansetjinga av gjenstandar (kva kart som finst der) kombinert med materielle spor av bruk, som reiseruter, kryss, notat, brettekantar og oppdeling
- Det særeigne ved kartsamlinga til Jacobsen gjer ho bevaringsverdig, men ho er ikkje innlemma i eit arkiv
- Det finst ein indre proveniens i kartsamlinga som blir borte om ein einast sparar på eit representativ utval frå ho

The background of the slide is composed of various overlapping geometric shapes, primarily squares and triangles, in different shades of green. These shapes are arranged in a way that creates a sense of depth and movement, with some shapes appearing to be in the foreground and others receding into the background. The colors range from a very light, almost white green to a darker, forest green.

INN

Universitetet
i Innlandet